

lişmeler karşısında bile en yakın grup ve eğilimlerin biraraya gelmek bir yana, aralarındaki mücadeleyle azaltma yoluna dahi gitmediklerini gösterebilir.

Bu kanıtlar, sosyalist hareketin ortak bir tutum alamayacağını, böyle bir gelişmenin mümkün olamayacağını tartışılmaz bir gerçek olarak kabul edilmesine defalarca yetebilir. Ve dolayısıyla yukarıda yapılan analizlerin gereklerine uyarlı bir sosyalist tutumu önerenlere karşı «gerçekçi» olmanın amirane uyarısını yapmalarına hak verilebilir.

Eğer bu «gerçekçi»liği benimsemiş olanlar, faşist hareketin bir Malatya, bir Sivas ve bir K. Maraş olayını gerçekleştirmesi karşısında açıkça nereye yöneldiğini gösterdiği bir durumda, hâlâ «gerçekçi» olabiliyorlarsa şüphesiz söylenecek hiçbir şey yoktur. Onları bu «gerçekçi» tutumlarıyla, bu «gerçekçi» her günlük tavırlarıyla yeniden üretmek gayretleriyle başbaşa bırakmak gerekir.

Ve yine bu «gerçekçi»lerden bazıları, Malatya, Sivas ve K. Maraş'ın gösterdiği *gerçeği* görmezden gelerek, böyle bir gerçek olmadığına kendilerini ihandırarak, şu mahut «gerçekçi»liğini sürdürmekte devam ederse, onlara karşı da söylenecek hiçbir şey yoktur.

Ama faşist hareketin nereye yöneldiği *gerçeği* karşısında; bu yazıda olabildiğince açık kanıtlarıyla gösterilen bu *gerçek* karşısında ve Türkiye toplumunun haldeki gelişme aşamasının sosyalistlere güçlü bir alternatif sunma imkânı verdiği, bu görevi önlerine koyduğu *gerçeği* karşısında, bu gerçekler yığını karşısında, *Türkiye sosyalist hareketinin devrimci öğeleri*, kendi hareketimizin «gerçeğini» değiştirmek, bu «gerçekçi» geçersiz kılma zorunda olduğumuzu kavrayacaklardır.

Bütün olumsuz görünümüne karşın Türkiye Sosyalist hareketinin genel alanı içinde bu öğelerin hâlâ var olduğunu, güçlü, birleşik hareket oluşturacak kadar çok olduklarını görebiliyoruz. «Sosyalist hareket» derken kasdettiğimiz yalnızca bunlardır.

Bu devrimci öğelerden oluşan sosyalist hareket içinde merkezi bir birlik henüz yoktur. Büyük kısmı ülke çapında yaygın eğilimler, gruplar olarak vardır. Dolayısıyla bütün öğeleriyle Türkiye Sosyalist hareketinin merkezi birliğinin, her şeyden önce bu eğilimlerin *yukardan aşağıya* bir süreç içinde birleşmeleri, en azından ittifakıyla sağlanacağı söylenebilir.

Bunun gereği tartışmasıdır. Ve şüphe yok ki, böyle bir gelişmenin mümkün olduğu kadar kısa sürede gerçekleşmesi çok şey kazandıracaktır.

Böyle bir birliğin önündeki acil sorun, faşist hareketin muhtemel içsavaş girişiminin yol açacağı gelişmeler karşısında Türkiye Sosyalist hareketinin tüm ülkeye yayılmış güçlerinin, kadrolarının ortak bir yaklaşım içinde alacağı tutumu, ayrıntılı olarak belirlemektir.

Böyle bir birlik temeli üzerinde en geniş halk

kitlelerine *ulaşacak* bir siyasal gerçekleri açıklama kampanyasının her şeyi karşı yürütülmesinin gereği ve hayatı önemi sözcüktür. Türkiye toplumuna faşist hareketin dayattığı tehlikenin tüm boyutlarıyla gösterilmesi süre geçirilmeden üstlenilmesi gereken bir görevdir. İnsanlık dışı niteliğini siyasal geçmişinin her anında yansıtan ve en son K. Maraş'da olanca işgönlüyle sergileyen bu harekete karşı, geniş yığınların onurlu bir direnme bilincine sahip olmasında en etkili araç bu olacaktır. Türkiye'de gelişen kapitalizm, şimdiye kadar sosyalist harekete saldırması için desteklediği, beslediği faşist hareketin siyasal teşhirini, gayrimeşru çocuğunu korumak isteyen suçlu baba tavrıyla önlemek isteyecektir. Yaygın bir siyasal teşhir kampanyası bu artık babasını da rahatsız eden gayrimeşru çocuğun tehlikeli serivnenini açıklarken, şüphesiz babanın payını gizleyecek değildir.

Fakat bütün bu çabalar, faşist hareketin içsavaşı gerçekleştirmesini önlemeye yetmeyecebilir. Az önce ana çizgileriyle belirtilen biçimde bir içsavaş ortamına girebilir Türkiye toplumu.

Türkiye toplumunun genel haritasında çeşitli etnik toplulukların, dinî ayrımların ve politik eğilimlerin dağılımı gibi başlıca göstergeler, bugünkü ortamda doğabilecek bir içsavaşın birbirinden kopuk bölgeler temelinde cereyan edeceği tesbitine varıyordur.

Bu tesbit, sosyalist hareketin örgütsel düzeydeki tutumuna yön vermemelidir. Devrimci öğelerin merkezi birliğinin sağlanması yolunda çabaların tam sonuç vermesini beklemeden önce kaba hatlarıyla da olsa belirlenebilecek olan bölgelerde mahalli yönetim birliğinin sağlanması işine girişilmesi zorunludur.

Sosyalist hareket, toplumsal yapının her noktasındaki güçlerini, bu anlayışla faşist içsavaş girişimlerinin başarısız kalması hedefine yöneltilmelidir. O bölgede veya sektörde ağırlığı olan devrimci eğilimin yöneticiliğinde kurulacak ittifaklar hem faşist hareketin içsavaşa yönelik girişimlerinin anında değerlendirilmesine, bölge halkının uyarılmasına ve böylece içsavaş girişimlerinin aktif biçimde önlenilmesine yardımcı olabileceği gibi; herşeyi karşın bu içsavaş başlarsa, yöre halkının faşistlerce yönlendirilen gürublarca acımasız biçimde katledilmesinin de önüne geçilebilir. İnsanlık dışı bir vahşet ve baskı rejiminin bu ülkede egemen olmasını önlemek için verilmesi borç olan mücadelenin ilk amacı budur. Sosyalistler bu ilk amacın gerçekleştirilmesi için üzerlerine düşen aşgari görevi, mahalli güçleri toparlayan bu ilk örgütsel birliği oluşturmakla yerine getirebilirler.

Şimdiye kadarki «ufak» örneklerin gayet açık gösterdiği gibi faşistler «son kozlarını sınır tanımayan bir hunharlıkla vahşetle oynamak kararındadırlar. Bu olgu karşısında insanlar ne sarsılan «demokrasi»nin verdiği güvencelere, ne de içinde hatırı sayılır faşist kadroların varlığını kimse inkâr edemediği devlet güçlerinin aldığı önelemlere güvenebilirler ve ne de onların en doğal

haklarını; vahşete karşı meşru savunma haklarını en titiz ve etkili biçimde kullanmak, buna hazır olmak istekleri engellenebilir.

SONSÖZ

Bu yazıda Türkiye toplumunun yaklaşık on yıl boyunca giderek yaygınlaşan ve derinleşen bir bunalımdan geçtiği ve şu anda bu bunalımın çözüm aşamasına vardığı gerçeği, asgari Marksist formasyona sahip sosyalistler için yeterli kanıt ve gerekçelerle anlatıldı.

Toplu sonuç şudur ki; bir devrimci çözüme imkân veren potansiyellerin var olduğu bunalımın bu noktasında, bir alternatif olma, oluşturma durumundan hayli uzak olan sosyalist hareket, her biri sınıflı toplumun mümkün düzenleme biçimlerinden birini temsil eden siyasal güçlerin tehdidi altındadır.

Bu tehditlerden biri üzerinde, faşist hareketin ülkede bir içsavaş ortamı yaratarak, bu süreçte zaferi kazanarak bilinen nitelikteki kendi düzen alternatifini gerçekleştirme stratejisi üzerinde ağırlıklı duruldu. Bunun nedeni yerinde de belirtildiği üzere bu stratejinin zafer kazanma şansının en güçlü oluşu veya en azından faşist hareketin içsavaş ortamını oluşturabilme ihtimalinin yüksekliği değildir. Faşist hareketin içsavaş platformunu oluşturabilme ihtimali ülkede gelişen kapitalizmin yolaçtığı bunalımı «burjuva demokrasi»sinin «barışçı» platformlarında çözüme imkânından ne daha güçlü, ne de daha zayıftır. Ama hiç şüphe yok ki, çok daha tehlikeli bir ihtimaldir ve Türkiye toplumu için hesaplanamaz bir kan ve vahşet bilançosuna malolacağı, ilk «deney»lerden ve özellikle K. Maraş'ın akıl dışı cinayet tablolarından bellidir.

Eğer kemikleşmeye yüz tutmuş bölünmelerden ve bunun başlıca nedeni olan reel sosyalizmin teorik çemberinden kurtulup, kendi özgül siyasal-toplumsal hedefinin bilicinde birleşmezse, Türkiye sosyalist hareketi belki sıkıyönetimlerle takviye edilmiş «demokratik düzen»in bastırma önlemlerinden fazlasıyla yara almamış olarak çıkabilir. Faşizmin içsavaş girişimlerinin bunca açık bir teh-

like olarak gözükmesine karşın, kendi içinde asgari bir sağduyunun gereği olan çabaları göstermekten hâlâ kaçınan sosyalist hareket için daha ıslımlı bir ihtimal olduğu için söylüyoruz bunu.

Evet bu ıslımlı ihtimal doğru çıksa, Türkiye sosyalist hareketi şimdilerde başlayan sıkıyönetimli süreçlerden sözü edilir yaralar almadan sıyrılabilir, hiç kimse bu «baskı döneminden çıkması sosyalist hareketin, tıpkı 1973'deki gibi bir yükseliş göstereceğini samp avunmamalıdır. 1971-1973 başlı döneminden sonra olan bir daha yinelenmeyecektir. Çünkü Türkiye toplumu 1973 sonrasında yaşadığı güçlü değişim ihtiyacı ve bunun yol açtığı arayışlar içinde sosyalist hareket olabileceği kadar yaklaşmıştır. Ama kendisinden yüzgeri edilmesini sağlamaya yetip artacak olumsuz görünümünü üretmek konusunda hayli verimli olan sosyalist hareketin iç çatışmaları ve bu çatışmaların üzerinde cereyan ettiği teorik gerçeğin sunabildiği kısır alternatifler onu kendi sularına çekmek zorunda bırakmıştır.

Önümüzdeki baskı döneminden kendi kadrolarını koruyarak çıktığı için «yara almadığı»ni düşünecek Türkiye sosyalist hareketinin genel alanı içindeki bazı eğilimler, 1973 sonrasının yukarıda anılan deneyini yaşamış geniş yığınların bilincinde onarılmaz bir yara almış olduğunu bir türlü kavrayamayacaklardır.

Bu belki onlar için, bu reel-sosyalizme batmış eğilimler için sorun bile değildir. Buna karşılık Türkiye sosyalist hareketi içinde hâlâ var olan devrimci öğeler 1973 sonrasının devrimci potansiyellerinin henüz sönmediği ya yaşanan tarihi dönemde, hâlâ güçlü bir silikine reel sosyalizmin batakları-pratik platformunu aşabilir; ve şimdiki faşizmin «ölümüne» girişimleri ile yüz yüze olan geniş yığınlarla yalnızca onurlu bir karşı koyma platformunu değil, buradan hareketle sosyalizmin özgül platformunu da sunabilirler. Zorlu ama imkânsız olmayan bu girişimi alabildiğine kısıtlı ve daha da kısıtlı olabilecek koşullarda üstlenmek zorunda kalmasını, geçmiş hataların, yitirilen imkânların bir diyeti olarak kabul etmelidir.

Türkiye sosyalist hareketinin devrimci öğeleri bu cesareti gösterebilecekler midir?

—o000o—

CHP

Maraş kıyımına kadar CHP, toplumu kurtarma çabasıydı. Maraş'dan sonra, sıkıyönetimi getirirken, artık kendini kurtarma çabasıydı. CHP'deki bu gerileme nasıl gerçekleşti, bu noktaya nasıl gelindi?

«Sosyal-demokrat» partilerin faşizm karşısında beceriksizliği tarihte gözlemlenmiş ve çok sözü edilmiş bir olaydır. Sosyal-demokrat partilerin ikili yapıları, çelişkileri de öyle. Ama CHP'nin bir

«Sosyal-demokrat» parti gibi davrandığını bile söylemek güç. Her şeyden önce, CHP, gerçekten «Sosyal-demokrat» diye tanımlanacak bir parti mi?

Bu soruyu partinin genel başkanı olumsuz şekilde cevaplandırmıştı. Avrupa'nın Sosyal-demokrat partilerinin, bugünkü yapılarına değil de, geçmişlerine Marksizmin buluşması olduğunu, dolayısıyla CHP'nin Sosyal-demokrat değil, «demokratik-sol» bir parti olduğunu söylemişti. Ecevit'in

Marksizme karşı derin tepkisini bir kere daha dile getiren bu söz, aslında, nesnel olarak, doğrudur. O kadar bile Marksizm bulamamıştır CHP'ye. Nitekim, iktidar olduktan sonraki acınası bocalamalarından da belli olmuştur bu. Hiç değilse toplumun varolan durumunun analizlerinde Marksist yöntemden biraz esinlenebilseler, durumun teşhisini doğruya biraz daha yakın yapabilirlerdi. Ama onlar bu yöntemden de uzak durmayı, kendi *özgür* anlayışlarıyla durumu değerlendirmeyi tercih ettiler. Değerlendirmelerinin isabeti, bugün vardıkları noktadan bellidir.

CHP, Sosyal-demokrat bir parti değil; en azından, tarihi gelişme çizgisi açısından. Sosyal-demokrat partiler, Marksizme ne ölçüde bulaşmış olurlarsa olsunlar, içinde varoldukları toplumun «resmî» siyasal partisi değil, muhalefet partisidirler. Gerek Avrupa ülkelerinde, gerekse bazı az gelişmiş ülkelerde, ulusal birliği kurmuş, sağlamış, kendini toplumun bir çeşit *babası* gibi gören, toplum tarafından da öyle görünen tutucu partiler vardır. İngiltere'de Muhafazakâr Parti, Hindistan'da Kongre Partisi bu özellikleri gösterir (az gelişmiş ülkelerin ana ulusal partileri bazı bakımlardan görece radikal bir görünüm taşıyabilir elbette, ama onlar da temelde tutucudur). CHP, tarihi kökenleri bakımından bu kategoriye girer; devletle özdeşliği geleneksel olarak önemli bir ölçüde sürmüş, bugüne kadar gelebilmiştir.

Ecevit'in İnönü ile birlikte ülkedeki sağ egemen güçlere karşı muhalefeti CHP'ye bir süre, yeni bir karakter verecek gibi görünmüştü; ama ilk yedi aylık iktidardan sonra bu yeni ve henüz çok belirlenmemiş karakter hızla silinerek eski devlet partisi özelliği ön plana çıkmıştır.

Sosyal-demokrat partiler geleneksel olarak muhalefet partileridir, demistik. Tarihi gelişmelerinin bu özelliği göstermesinin yapısal bir nedeni vardır ve bu yapısal neden bugün bile geçerlidir. Sosyal-demokrat partiler işçi sınıfı tabanına dayanan partilerdir (Örneğin, İngiliz İşçi Partisi sendikal örgüt TUC ile yarı yarıya özdeşdir). Örgütlenme biçimlerinde bu tabanın belirleyici önemi vardır. CHP'nin bir işçi sınıfı partisi olduğunu söylemek için ise hiçbir neden yok. Türkiye'de işçi sınıfı 12 Mart'dan sonra CHP'ye görece yaklaşmış, seçimlerde onu desteklemiştir, ama CHP'yi kendi partisi olarak görmemiştir: CHP'yi aşmış olan DİSK de, heterojen yapısı ile kısmen aşmış, kısmen gerisinde olan Türk-İş de.

Gerek yapısı, gerekse tarihi bakımından Sosyal-demokrat olmayan CHP, ancak bir düzeyde, Sosyal-demokrat sayılabilir: Türkiye toplumsal formasyonunun politik güçler dengesi içinde görüldüğü *işlev* bakımından. Bu da, burjuvazinin ihmli ve yumuşak iktidarı temsil etmesinden, Marksist olmayan solu toparlayarak kitlelerin daha sola kaymalarını önleme çabasından, toplumsal adaletçi, sınıflar arası uzlaşmacı bir politikayı benimsemesinden ileri geliyor. Böylece, partinin geleneksel küçük burjuva/bürokrat dayanağı, modern dünya politikası içinde, kendine uygun sayılabilecek bir işleve yöneliyor.

Şu halde CHP'nin tam anlamıyla bir Sosyal-demokrat parti olduğunu söylemek mümkün değildir. İktidarı süresinde sergilediği gelişmeleri de, klasik Sosyal-demokrat partilerin çelişkilerinden biraz farklıdır: Gene de, «işlevi» açısından onlarla belli bir yakınlığı vardır.

Türkiye burjuvazisi gönül rahatlığıyla benimseyemedi CHP'yi. (Fazla radikal bulduğu için mi; yoksa utopizmine güvenemediği için mi?) İktidar süresince, daha önce sağladığı kitle desteğini cömertce harcadı parti. Sonunda, toplumda ayağı yere basmaz hale geldi. Bugünkü sıkıyönetim, bunun bir sonucu. Bu duruma nasıl geldiğini, kronolojik bir sıra içinde ampirik olguları sıralayarak anlatmak mümkün. Ama aynı zamanda, bu olguların bu şekilde biçimlenmesine yol açan mantığın da açıklanması gerekiyor.

Olaganüstü dönemler yaşayan bütün toplumlar gibi, Türkiye de, son dönemde, klasik sınıf bölünmelerine tekabül eden bir siyasal yapılaşma aşamasını arkada bıraktı. Bir başka söyleyişle, «A» iktidarı şu ve bu sınıfların, «B» iktidarı da falan ve filan sınıfların temsilcisidir deme imkânı ortadan kalktı. Özellikle 1977 seçimleri sırasında CHP'nin çevresinde toplanan sınıf ittifakları ya da sınıfların belirli temsilcilerinin ittifakları bunun bir kanıtıdır. Milliyetçi Cephe iktidarımlı ülkeyi ekonomik düzeyde iflasa, politik düzeyde ise kanlı olaylara sürüklediği belli olmuştur. Bu macerayı önlemek isteyen, faşizmden somut bir yarar görmeyen, daha doğrusu, faşizm dışındaki alternatiflerin varlığına inanan egemen sınıf bölünmeleri destekledi CHP'yi. Sabancı ve Koç, DİSK'le birlikte CHP'nin hükümet kurmasını istedi. Bu dönemde ortaya çıkan politik bloklar, saf sınıfları değil, politik tercihlere göre bölünmüş sınıfların karışımını temsil ettiler. Ancak, oran olarak, demokratik blokun yanında elbette daha fazla işçi, anti-demokratik blokun çevresinde elbette daha çok tüccar, tefeci, mütegalibe v.b. vardı.

Milliyetçi Cephe hükümetleri sırasında toplum, politik tercihlere göre, bütün kurumlarında, dikey bir biçimde bölündü. Bu dönemde devlet de, klasik, alışılmış yapısından uzaklaştı. Her devlet, temel bir hiyerarşik mantığa göre kurulur. Bu hiyerarşi, içinde yer alan bireylerin nesnel ilişkilerini belirler. Devlet, toplumdaki sınıf mücadelesinde bir *taraf*tur, elbette. Ama bir bütün olarak tarafaftur, bir bütün olarak davranması da söz konusu hiyerarşiyle sağlanır. Devlet yapısı içindeki bazı bireylerin değişik çıkarları savunan partilere yakın olmaları genel işleyiş bozmadı. Devlet memuru, devletin genel mantığına boyun eğdi. Milliyetçi Cephe hükümetleri zamanında iki gelişme bu mantığı altüst etti. Birincisi, bu Cephe'yi oluşturan partilerin, özellikle de MSP ile MHP'nin devlet kadrolarında inanılmaz bir şişkinlik yaratacak derecede tayinler yaparak kendi adamlarını stratejik gördükleri yerlere yerleştirmeleriydi. Söz konusu kişiler elbette ki devletin hiyerarşisine değil, kendilerini oraya getiren partilere bağlılık duyacaklardı. İkincisi bunun kadar çarpıcı görünmeyen, ama ondan belki daha da temel öneme sa-

hip bir süreç, toplumdaki yoğun sınıf mücadelesinin kendiliğinden devlet kadrolarına yansımasyıydı. Bu da aynı sonucu verdi: memur, amirinin değil, bağlı olduğu politik otoritenin emrini dinlemeye başladı. PTT'de çalışan posta memurundan gümürük ya da polis memuruna, yargıcına kadar böyle işlemeye başladı mekanizma. Söz konusu dönemin elbette başka özellikleri, eğilimleri de vardı: ama dönemin tipik karakterini ve başlıca sorununu oluşturan buydu.

Böyle bir ortamda iktidara gelen CHP ne yaptı Her şeyden önce, durumu nasıl gördü? İktidara, nasıl bir misyonla geldi?

Misyon, daha önceleri ve o sıralarda sık sık tekrarlandığı gibi, *devleti kurtarmaktı*. Başka bir söyleyişle, CHP ve genel başkan, partinin geleneksel rolünü yeniden benimsiyorlardı. Devlet partisi CHP, 12 Mart döneminin başarılı muhalefetinden, kitle yakınlaşmasından sonra, yeniden devletle özdeşleşmeye çalışıyordu. Bu yön değişiminin bütün politik sonuçları bir yana, karşısında, özdeşleşeceği, eski klasik devlet yapısı da yoktu.

Bu yön değişimliğininin nedeninin sola karşı alınmış tavır olduğunu söylemek yeterince açıklayıcı olmayacaktır. Çünkü söz konusu tavrın kökenlerini açıklamak gerekir. «Sağa da, sola da karşı-yız» sloganının yansıttığı temel anlayış neydi?

CHP'nin ve özellikle genel başkanının, kendi sol anlayışını Marksist soldan ayırmak için en sık başvurduğu ölçüt, *demokrasi* kavramıdır. Ecevit ve CHP, Marksist solun anti-demokratik olduğu inancındadır. Türkiye'deki sol için kimi zaman «tepeden inmece» denmiş (bunun «cuntacılar» bağlamında söylenmediği zamanlar da vardır), CHP'nin solluk ölçüsünü ise halkın belirleyeceği iddia edilmiştir. Yani, *soyut* bir solluk ölçüsüne göre davranan ve kitleleri buna uymak için zorlayan Marksist sola karşılık, CHP, kendisini sürekli olarak kitle denetimine açmakta, halkla birlikte, halkın istediği ve kabul edebildiği oranda sallaşmaktadır. Yani CHP demokratiktir; Marksist sol anti-demokratiktir.

Halktan kasit acaba ne? «Halk», son derece amorf bir kavram. En basit örneğiyle, Maraş'da satır sallayanlar da «halk»tır. Ama, örneğin DİSK, halkın önmeli bir kesimini temsil etse gerektir. İşte bu DİSK, İstanbul Üniversitesinde yedi kişinin hayatına mal olan bombayı atan faşistleri protesto etmek için iki saatlik bir grev uyguladığı zaman, Ecevit son derece hiddetlendi; öyle ki, bu hiddete bazı Halk Partililer bile şaşı. Halkın istediği *dozda* sallaşmıyordu CHP; kendi *dozunu* kendi seçiyordu, bu dozun fazlasını isteyen *halkı* da azarlıyordu. Bir başka söyleyişle, «halkını» kendi seçiyordu. CHP ile aynı şekilde düşünmeyen halk, «halk» olamazdı. Bu davranışın başka birçok örneğini vermek mümkün.

Marksist solun demokrasi anlayışındaki eksiklik konusunda Ecevit'in bazı şüphelerine hak vermek mümkündür belki. Ne var ki bu, Marksizmin kendi gereği değil, birtakım tarihî koşulların bugüne de yansıyan bir ürünüdür. Oysa CHP'nin ve genel

başkanının kendi demokrasi anlayışları kısıtlıdır. Çünkü bu anlayış kendisi *paternalisttir* (pederane-pedersahi). Bir yıllık son hükümet icraatı bunun açık kanıtı.

CHP'yi sola açık olduğu için iktidara getiren popüler dalga, Türkiye'deki kitlesel uyanışın özel bir anına tekabül eder. Bu potansiyelin var olduğu anda CHP'nin her şeyden önce gerçekleştirmesi gereken iş, aşırı derecede merkezleşmiş devletin yetkilerini mümkün olan ölçüde halka aktarmaktır. Belediyelerden semt örgütlerine, demokratik kitle örgütlerine kadar, çalışan kesimlerin oluşturduğu örgütlenmeleri güçlendirmekti, CHP, sürekli sözünü ettiği bu eğilim için hiçbir ciddi girişimde bulunmadı. Örneğin bir belediyenin özerkleşmesi ve güçlenmesi, iktidarın kendi paternalist anlayışını yansıtan CHP'li başkanların desteklenmesinden öteye gitmedi. İsvan'lar, Köse'ler değil, bu babacan tipler öne çıkarıldı. Çünkü CHP'nin «düzen değişikliği», CHP'nin kendi eliyle yapacağı düzen değişikliği olacaktır. Değişikliğin sınırı da kesinlikle CHP belirleyecektir. CHP ve genel başkan, «halkı» çok severek, her iyiliğini düşünerek düzeni değiştirecek ve halkı kurtaracaktır. Halkın kendini kurtarması ise söz konusu değildir. Ecevit popülizmi, geleneksel CHP elitizminin ters çevrilmiş yüzüdür. Bu popülizme, halk severlik, kurtarılmaya çalışılır filan. Ama kitle ile elit arasındaki mesafe değişmez. Aynı madalyonun iki yüzü oldukları için de, birinden ötekine geçiş bu kadar kolaydır. Kuvvate takım güyüne biri olur, mavi gömlek giyince öbürü, Marksizmi «anti-demokratik» bulan Ecevit'in toplumun demokratik olmasından anladığı, toplumun kendisine «kurtarıcı» gözüyle bakmasıdır. Her yaptığının iyiliğine kesinlikle inanan genel başkan, bu nedenle kendi partisi içinde de bir garip «demokrasi» uygular.

CHP kendi dünya görüşü, toplum anlayışı gereği, Türkiye'deki sınıf mücadelesi olgusunu kavrayamamıştır. Gene kendi temel elitist zihniyetinin sonucu olarak, gözler önünde olanca açıklığıyla akıp giden yoğun mücadeleyi, birtakım fesatçı kurmayların komploları, provokasyonları olarak görmüştür. Faşist saldırıyı kitlelerin fiili direnişisiyle önlemek yerine, zaten bölünmüş, söz geçirilemeyen «devlet güvenli kuvvetleri» aracılığıyla önlemeye çalışmıştır. Burjuvazi, sınıf mücadelesinin mantığını, bürokrat popülistlerden çok daha iyi kavrar. Nitekim, Türkiye burjuvazisinin has sözcüsü Süleyman Demirel, kutuplaşmış politik ortamda sınıf mücadelesinin gereklerini çok iyi kavramış, en kanlı cinayetler ve caniler ortaya çıktığında, ağzına «faşist» lafını almamış, sağa toz kondurmamıştır. Ecevit ve CHP ise, yerli yersiz her fırsatta «sağa da, sola da» laf yetiştirmekten geri kalmamış, gücünü sola daha çok geçirebildiği için, oraya daha da fazla vurmuştur. Ve sonunda soyutlanmıştır, bütün toplumdan. Demirel'in Maraş Kıyımında hükümetin «Komünizme ölü» diyenlere (yani satırla adam kesenlere) ateş açtığını söyleyebildiği bir ortamda, CHP iktidara

rının baş sorunu Pol-Der olursa, bu soyutlanmaya elbette şaşmamak gerekir.

CHP, sınıfların varlığını kabul eder, ama mücadelelerini kabul etmez. Ona göre sınıf mücadelesi, Galatasaray-Fenerbahçe maçı gibi bir şeydir. Sınıflar mücadeleleri içinde değil, mücadelelerinden bağımsız olarak vardırlar. Ama zaman zaman, futbol takımlarının fikstüre göre maça çıkmaları gibi, sınıfların çıkarları çatışabilir ve aralarında bir mücadele çıkabilir. Bir maç nasıl hakemsiz oynanmıyorsa, bu sınıf mücadelesinin de «demokratik sol», dolayısıyla *tarafsız* bir hakemi olmalıdır; son sözü söyleme hakkı, hakemde bulunmalıdır (hakem, yalnız kendisinin görebildiği—hakem demek, görebilmek demek— bazı yüce çıkarlar uğruna, maçı erleyebilir bile). Alan alır, veren verir, hakem tarafları barıştırır, sınıflar mücadeleyi bırakıp evlerine giderler. Evlerine giderken yolda itişip kakışırlarsa çok ayıp olur, çünkü maç bitmiş, üstelik hakem maçın bittiğini ilân etmiştir.

Türkiye'de son yıllarda kızışan sınıf mücadelesi, ülkeyi yepyeni aşamalara getirmişti. Uzun yıllardır sürdüğü için *normal* saydığımız şeyin, *normal* unu paramparça etmişti. Aynı zamanda, bu eski *normal*'ün çürüklüğünü de ortaya koymuştu. Bu ana kadar «düzen değişikliği» sloganıyla hareket eden CHP'ye, kendi yapısının ve geçmişinin kaçınılmaz kıldığı paradoksal bir görev düştü bu anda: düzeni eski normuna geri getirmek. Bir başka söyleyişle, son derece dinamik bir ortamda, son derece tutucu bir görevi yüklendi CHP.

Eski Çin'de, göksel cisimlerin sabit olması gerektiğine inanılmış. Çok iyi astronomi bilen Çinliler, bu yüzden gezegenleri bir türlü açıklayamaz, «bazan yıldızlar da şaşıyor» derlermiş, gezegen gördüklerinde, Toplumu ancak statik kalıplar içinde kavrayabilen CHP de sınıf mücadelesini bir şaşkınlık saydı. Dinamizmin toplumdaki temellerini göremediği için, «iç ve dış düşmanlar» teranesini bir açıklama ilkesi sandı. Toplumun yöneldiği doğrultuda yeni bir senteze varması için gerekeni yapacak yerde, bir «restorasyon» işlemine girişti. Milliyetçi Cephe'nin getirip yığıldığı pisliğin nasıl temizleneceği, mitolojide metaforik bir şekilde anlatılmıştır: Herakles'in, ünlü Augeias ahırlarını temizlemesi olayı. Bu ahırları temizlemek için Herakles iki nehrin yatağını değiştirir, suları coşkunla aktırır ahırların içinden. CHP, faşizmin üstüne kitleleri aktırmayı kendi devlet kuratıcılığı, devlet restorasyonculuğu rolüne yakıştıramadı; bu pisliği, kova kova taşımaya kalkıştı, üstelik, dibi çoktan delinmişti, bu işte kullanmaya karar verdiği kovaların.

Faşistlerin bomba eylemini grevle protesto eden DİSK'i azarlayan, kitlenin kendi dışında giriştiği bir savunma eylemini kendine karşı bir komplo, bir provokasyon gibi gören Ecevit, daha sonra, otuz dört demokratik kuruluşla birlikte toplanıp faşizme karşı etkin bir mücadele öneren DİSK'i «ciddiye almadığını» da söyleyebildi. Bu sözün söy-

lendiği ana kadarki gelişmeler, bu sözü artık şaşırtıcı olmaktan çıkıyordu zaten. Daha önce de CHP Genel Başkanı, solun Türkiye'de yüzde bir buçukluk oyu olduğunu, bunu kazanmak için uğraşmaya değmeyeceğini bildirmişti partisine: bir hayat felsefesinin, basit bir aritmetik formülüne indirgenmiş, veciz ifadesi.

Sol bir partinin, kendi sağında kalan kitlelere hitap etmeye, onları kendi çizgisine çekmeye çalışması elbette doğru ve gereklidir. Ama oy hesabıyla kendisini değiştirip, söz konusu kitlelerin bilinçlenme düzeyiyle sınırlanması, herhalde sol bir politika değil, oportünizm diye nitelenebilir. Ecevit'in «yüzde bir buçuk» dediği şeye, oy sayısı açısından değil, nitelik ve ilkeler çerçevesinde bakması gerekirdi.

Ama bu niteliğin, bu tür ilkelerin CHP'ye ve genel başkanına çekici gelmeyeceği açıktır. Kendi demokrasi anlayışının ne olduğunu, son zamanlarda hazırladığı yeni yasa tasarılarıyla ortaya koymuştur CHP hükümeti. Nitekim sağ muhalefet de, bu baskıcı yasa tasarıları karşısında tek söz söylemedi. Başta derneklerin politika dışına itilmesi olmak üzere, sağ iktidarların üzerine yığılan şimşek çekecek tasarıları hazırlamakta hiç tereddüt etmedi CHP'nin «sol» ve «demokratik sol» iktidarı. Kendini ilerici kamuoyuna *tek* demokratik alternatif diye kabul ettirdikten sonra, bu kamuoyunu vahim bir anti-demokratik doğrultuuna zorunlu destekçisi haline getirmekten hiç çekinmedi.

Bugün, Türkiye'nin tüm ilerici ve demokratik güçleri, kendilerinin kaybetmediği, ama onlar adına CHP'nin kaybettiği bir savaş yenilgisinin sonuçlarını göğüslemek zorunluğu ile karşı karşıyadırlar. Şüphesiz, Türkiye'nin *gerçek* solu olduğunu iddia edenlerin akıl almaz dağınıklığının son derece önemli bir payı, sorumluluğu vardır bu hazine alternatifsizlikte. Gene de, solun kendi fiili davranışı birinci derecede sorumlu sayılmaz—sola karşı bütün suçlamalarına rağmen, CHP kendisi de, iktidarı boyunca soldan gelen ciddi bir provokasyonla karşılaştığını ileri süremez. Faşist saldırı karşısında kendi teşhis yetersizliği, eylem yetersizliği, kendi dünya görüşünün ikilemiyle, bugünkü yenilgiye uğramıştır. Kendi dışında sorumlu aramaya hiçbir hakkı yoktur. Ancak, herneka-dar sosyalistler CHP iktidarı karşısına ciddi bir provokasyon çıkarmadıysa da, CHP'nin dalgalanmalarında, soldan gelen eleştirinin yetersizliği de söz konusudur. Bazı kesimler, CHP'ye cidden bel bağladıkları, ondan yapamayacağı şeyleri bekledikleri için bugün düş kırıklığı içindedirler. Kimileri ise her burjuva hükümet alternatifi için «faşist» demeyi «Marksist teori» sandıkları için, CHP'ye gerçekçi bir eleştiriyi getirmeleri beklemezdi. Bazı başkaları da, CHP'nin her yetersizliği ni soyut bir «sosyal-demokrasi» eleştirisine bağlayıp kendilerine propaganda fırsatı yaptılar. CHP çuvaldızı hakketse de, bize düşen iğneden kendimizi sakınmayalım.

Birikim 46-47/58

Ama sonuçta olan, CHP'nin şahsında, demokrasi-nin uğramış olduğu yenilgidir. Türkiye'nin ilerici ve demokrat güçleri, bugün, yalnız demokrasi düş-manlarının ezmeye çalıştığı bir demokrasinin değil, CHP'nin anlayışsız tutumuyla içeriğini kaybetmiş bir demokrasinin savunulmasını üstlenmek durumundadırlar.

Marksist solun dağınıklığında, Türkiye'deki yoğun sınıf mücadelesinin çözümü için önerilen üç temel alternatif vardı. Adalet Partisi, burjuva demokrasisinin en sert ve baskıcı biçimini temsil ediyor, bunu öneriyordu. MHP'nin temsil ettiği ve önerdiği, faşist alternatifti; yani, burjuva *demok-rasisi* kurallarının da dışına çıkan, en baskıcı burjuva *devlet biçimini*. CHP ise demokratik çözüm yolunu önerdi ve savundu.

Açıktır ki üç öneri de temelde iç ve dış egemen sınıflara yönelikti. Gerekli fiziksel politik gücü sağlamak için üç politik kuruluş da kitle desteği kazanmak zorundaydı, ama baş sorun, sağlanan bu kitle desteğinin ne yolda kullanılacağı konusunda, endişeye düşmüş egemen sınıflara inandırıcı bir garanti sunmaktı. Toplumsal-politik gerilim klasik toplum yapısını aşmış, o klasik yapıda temellenen egemen çıkarları da sarsmaya başlamıştı. AP ve MHP, sarsıntıyı önmek için hukukî yapıyı değiştirmeyi önerdiler. AP, rejimin kalın çizgilerine sadık kalacak, ama Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulması gibi güvenlik tedbirleriyle egemen çıkarları tehdit eden güçleri baskı altına alacak, ezilen sınıflar üzerindeki sınıf baskısını artıracak egemen sınıfların «demokrasisi»ni kurtaracaktı. MHP bununla da yetinmiyordu: Faşist bir diktatörlük altında, egemen sınıf bölümlerinin de yetkilerini kısacak, hukuku sertleştir-mekle kalmayıp büsbütün ortadan kaldırarak halk kesimlerinin örgütlenme ve mücadelesini bitil-nüyle ezecek, «millet düşmanı» diye adlandırduklarını düpedüz öldürerek çözecekti sorunu (bu çözüm yolunu uygulayacağımdan hiç kimsede şüph-e bırakmayacak eylemleri gerçekleştirmişti zaten).

Bunlar içteki egemen sınıflara olduğu kadar, dıştaki egemen sınıflara da sunulmuş alternatiflerdi. ABD, Avrupa vb., bu ihtimallerin gerçekleş-mesi durumunda Türkiye'nin Ortadoğu politikasında oynayacağı rolü kolayca tahmin edebilirlerdi.

Bu sayılanlar arasında en demokratik tavrı benimsemiği için en fazla kitle desteği sağlayan politik kuruluş CHP idi. Egemen sınıfları bir ikileme düşüren de bu oldu. AP'nin önerdiği çözüm onlar için doğal olarak en akla yakın olanıydı, ama arada başka etmenler vardı. AP kendi başına iktidar olamıyor. MHP ile ittifakından vazgeç-miyordu. MHP ise içte, daha çok da dışta, büyük tepkilere yol açacak bir alternatifi temsilcisiydi. Daha önceki AP iktidarlarından ve 12 Mart ara döneminden sonra, yahn devlet baskısının uyan-dırabileceği tepkiler yeterince gözlemlenmişti. Bu yüzden belirli egemen sınıf bölümleri CHP'nin sun-duğu alternatife razı olmayı gönülsüzce kabullen-

diler. Gözü dönmüş orta burjuvazi AP ve MHP'de radikalleşirken, daha sağduyulu olabilen büyük tekelci burjuvazi Kerenski ile Allende'yi ayırabilecek yeteneğe sahipti.

CHP ise, yedi aylık iktidarından sonra, alternatifi sunacağı kesimi seçme konusunda önemli bir dönüş yapmıştı. Bu dönüşün anlamı açık: Kazanılan kitle desteğiyle, egemen sınıflarla pazarlığa oturmaktı bu. Bu desteğin, egemen sınıflar için nasıl kullanılacağı anlatıldı. 1978'le birlikte başlayan yeni iktidar döneminin başlıca teması buydu. Yeni bir toplumun nasıl kurulacağını kitlelerle tartışmadı CHP; eskisine nasıl dönüş-leceği konusunda egemen sınıflarla anlaşmaya çalıştı. İki tarafı da yeterince doyurmayan bir diyalog oldu. Ama asıl aç kalan, diyaloga bile alınmayan halktı.

CHP'nin öne sürdüğü ve savunduğu «demokratik çözüm» karşısında faşistlerin ne yapacağı çok önceden belliydi. Türkiye içinde kendi gücünün dağılım biçimine uygun olarak, kitle desteği bulamadığı büyük kentlerde küçük gruplarla terör yaratarak gerilimi ayakta tuttular, mezhep ayrımlarını körükleyerek kitlesele terör yapabilecekleri yerlerde de büyük çaplı kıyımları işkurttular. Strateji, Fendoğlu'nun öldürülmesi olayında belliydi, ama iktidar bunun da üstüne gidemedi. Ele geçmiş ipuçlarını yarı gizli tutup MHP'yi kapatma tehdidiyle getirmeyi, bir başka söyleyişle, faşist hareketi legal çizgiye çekmeyi tercih ettiler. Faşizmin stratejisine karşı bu stratejinin başarısı, Maraş olayında bütün çıplaklığıyla çıktı ortaya. MHP sürekli sıkıyönetim önermiş, CHP sürekli reddetmişti. Sonunda hükümet, MHP'nin dedigine geldi. Ağır bir yenilgiydi bu. Şu noktada, MHP, Demirel'den de birkaç adım ileridedir muhalefet mücadelesinde.

Sürecin sonunda, demokrasi, pörsük bir çiçek gibi düştü CHP'nin ayaklarının altına. Bunu tek başına sağ cephenin eylemi gerçekleştirmişti. Başarılı bir demokratik savunma, o çiçeğin o saldırılar karşısında daha da parlak açması sonucunu verebilirdi. Çiçeği MHP değil, CHP pörsüttü.

Şimdi ne olacak? Yetmiş sekiz başında eline geçirdiği büyük fırsatı değerlendiremeyen, kitlelerin uyanmış atılımını devleti kurtarma ve düzeni restore etme adına baskı altına alan CHP kendisi ne olacak? Onun basiretsiz politikasıyla bu aşamaya varan toplum ne olacak? Bu sorunun dolaysız cevabı, sıkıyönetimin işleyiş mekanizması tarafından cevaplandırılacaktır.

Öyleyse, sıkıyönetimi getirmenin, CHP'nin iktidara geldiği ortamın koşulları çerçevesinde anlamı nedir? Aslında bu, bir bakıma çok önemli bir olay, bir sürecin seyri içinde belirleyici bir dönüm noktası olmakla birlikte, bir başka düzeye, CHP iktidarının genel mantığı ve politika anlayışı çerçevesinde, yeni bir adım olmaktan çok, eskinin sürdürülmesidir. Şöyle ki, faşist tehdit karşısında CHP direnç gösteren herkesi her anlamda silahsızlandırıp, elini kolunu bağlayıp, «nötr» olacağına inandığı devlet gücüyle iş görmeye karar

Birikim 46-47/59

vermişti. Sökmeyen, işlemeyen de buydu. Normal zamanların «zabıta» güçleri böylece işe yaramayınca, CHP, bu güçlerin bir daha güçlülüsünü savaş alanına sürdü. O halde ilk ağızda şu soru akla geliyor: Elinin altındaki güçlere söz geçiremeyen CHP, şimdi bu yeni güce söz geçirebilecek midir? Daha ilk günden, muhalefet, yani AP, MHP ve CGP, Ecevit'in sıkıyönetimi denetlemeye çalışması karşısında ateş püskürmekte. Bunun, sıkıyönetimin muhtemel başarısını CHP'den bağımsız gösterme taktiği olduğunu düşünmek safıktır olur. Amaç bellidir. Türkes, sıkıyönetime davetiye çıkarırken, kendi adamlarını tutabileceğini, soluna tepki göstereceğini, askeri yönetimin böylece solla sürüşmeye girerek kendi yanına geleceğini umuyordu. Ama sorun yalnız bu da değildir. Bütün toplum ve bütün devlet mekanizması, toplumdaki politik kutuplaşmaya göre bölünür, taraf olurken, toplumun herhangi bir kesiminin bu bölünmeye bağlı kalacağı düşünülebilir mi? Bağışık değilse, bunun sonuçları neler olabilir? En azından bazı faşist çevrelerin hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde göze aldıkları belli olan iç savaş, bugünkü yönetimin kendi içinden parçalanması süreciyle birlikte gerçekleşme aşamasına girmez mi?

Bu konuda yanlış olduğumuzu ya da bundan sonraki gelişmelerin farklı bir sonuca doğru yöneleceğini umalım; ne var ki, toplumdaki gelişmeleri kendi özel isteklerimizle göre değil de, bu gelişmelerin nesnel seyrine göre değerlendirdiği-

mizde, CHP iktidarının toplumu bu noktaya getirmiş olduğu yeterince açıktır. Toplum bunu hiç hakketmediği halde.

CHP'nin kendi içinde de bölünmeler beklenebilir. Geleneksel devlet partisi CHP'nin büyük bir kesimi, yeni duruma kolaylıkla kendini uyarlatabilecek, sola karşı geleneksel düşmanlığı ile sıkıyönetimi sineye çekmeyi kolaylaştıracaktır. Ama bu duruma dayanamayanlar da çıkabilir, bunlar partiden ayrılabilir. Böyle bir gelişmenin demok-rasi güçlerini zayıflatacağını düşünmek yanlış olur. Demokrasiyi tutarlı bir biçimde savunmanın, CHP dışında, CHP içinde olacağından daha kolay olduğu görülüyor artık, Bugünün koşullarında CHP'nin meclis grubunda bu tür kopmalar kolay görünmüyor, ama tabanda bu tür bölünmeler geri kalan CHP'yi daha sağa mı itecektir, daha sola çekebilecek midir? Bu da, cevaplandırılması kolay olmayan bir soru. Ancak, «demokratik» genel başkanın ne kadar «dediği dediği» olduğuna, CHP politikasında sağa doğru vurulan her yalpanın kendi içinde ve sorumlu yönetim kademelerinde nasıl coşkuyla desteklendiğini pek çok kereler gördük. Bundan sonra da aynı şeyin olmasına şaşmamalıyız. *Paternalist* «halkçı», mazlum halkı sever. Sevebilmek için, önce acıması gerekir. «Bizi kurtar» derken çok sevimli olan halk, «bu ne biçim kurtuluş» diye sorduğunda, köteği hak etmiştir. O zaman Arjuna, Krişna'nın cezalandırıcı gazabının kırbağı haline gelir. ■

MSP

Ekim ortalarında yapılan MSP IV. Büyük Kongresinde parti-içi gelişmenin bir açık mücadeleye dönüştüğü görüldü. Özal ekibi partinin genel idare kurulu için ayrı bir liste çıkardı ve bu liste hayli başarılı oldu. Özal'ın verdiği mücadele—açıkça «şimdilik» olmak kaydıyla— Necmettin Erbakan'ın kişisel konumuna yönelmiyor, ama onun izlediği politikaya sert bir muhalefeti dile getiriyordu. Bu muhalefetin partinin geniş sayılabilecek kesimlerince paylaşıldığı görüldü. Özal'ın listesinde yer alan 6 kişi ile Erbakan'ın listesine son anda giren 4 kişi partinin genel idare heyetine seçildi. Böylece partinin seçilen genel idare kurulu üyelerinin yarısı (20'nin 10'u) Erbakan'ın önermediği ya da önermek «zorunda kaldığı» kimselerden oluşuyordu ve bu kimselerin «sorun yaratabileceği» düşünülüyordu. Merkez eğilimi, böyle «sorun yaratabilecek» kimselere partinin yürütme organlarında görev vermedi. Erbakan'ın Kongre üyelerinin % 30'unun hattâ daha büyük bir bölümünün desteğini kazanmış bu grubu takındığı tavır, MSP içinde oldukça sert bir havanın egemen olduğunu gösterdi.

Gerçekte partide böyle bir —hattâ birkaç— ayrımın varlığı biliniyordu. Hattâ MSP çevresinde oldukça sert tartışmaların yapıldığı, «muharrirler arası» kalem savaşlarının epeyce ateşli cereyan ettiği de açıktı. Ama sözkonusu ayrımların, parti içinde kendi politik temsilcilerini böyle hızla bulacağını çok kişinin önceden görebildiğini sanmıyoruz. Artık politik programlar düzeyine sığmamış bulunan bu ayrım bize kalırsa basit bir kariyer çekışmesinin değil, hattâ parti üyelerinin arasında bulunan yaklaşımlar farklarının da değil, çıkarları MSP'de dâhil gelen toplumsal gruplar arasındaki çıkar ilişkilerinin ürünüdür. Bu çıkar ilişkilerini irdelemek bahanesiyle, Türkiye'deki İslami harekete, bunun bir politik temsilcisi olarak MSP'ye toplumda bu politikaların tuttuğu yere, muhtemel gelişme ihtimallerine kısaca değinmek istiyoruz.

Daha gerilere gitmeden, DP'nin iktidara geldiği 1950'deki duruma bir göz atalım.

1950'LER

1950'ler, Cumhuriyet'le birlikte baskı altına alınan, dinî ideoloji için yeniden örgütlenme ve po-

litika alanına ağırlığını koyma imkânını sağlamıştır. DP birtakım dinî özgürlüklerin bahşedilmesi yoluyla geniş oy depolarını kavramış ve 1923'den o zamana kadar ekonomik ve özellikle ideolojik (Laisizm ve resmî olmayan dine karşı sert tavır alışı) alanda baskıcı bir politika izleyen bürokrasiye karşı biriken belirli toplumsal öfkeleri harekete geçirme politikası izlemiştir. Bu politikanın tuttuğunu söylemeliyiz. Tabii DP dikkatli davranmıştır burada. Sözkonusu «özgürlükler» her şey karşı belirli sınırlar içinde tutulmuş ve fazlasını isteyen kesimlere «devlet» bahane edilerek taleplerini gerçekleştirmenin şu anda imkânsız olduğu anlatılmıştır.

İzlenen ideolojik politika, bizi şimdiki ilgilendiren bir yönüyle, budur. Tabii DP döneminin çok daha belirgin biçimde karakterize eden özellik, ulusal pazarın oluşumunda ve gelişiminde atılan adımlar, yani ekonomik alanda hızlı dönüşümlerin başlamasıdır. Geleneksel taşra toplumundaki birçok servet sahibinin «kapitalist» haline gelmesi, en azından gelmeye başlaması, DP'yle birliktedir. DP siyasal alanda da ilk kez kendisine katılım imkânını tanıdığı geniş küçük ve orta mülk sahibi kesimleri aynı zamanda ulusal ekonomik ağın öğeleri, yani kapitalist mekanizmanın parçaları haline getirmiş, toplumsal üretimden paylarına düşeni artırmış ve bir siyasal kadro olarak kendi yerini de böylece sağlama almayı düşünmüştür.

Bu ideolojik-ekonomik-siyasal bütünlük içinde düşünüldüğünde, DP'nin taşra hayatına getirdiği ve götürdüğü daha açık görülebilir. Bu, —yine bizim şu anda olayı irdelemeye çalışığımız yönleriyle— ikili bir oluşum getirmektedir: *Bir yandan* geleneksel taşra hayatının yukarı sınıflarına yani orta mülk sahiplerine ulusal pazara açılma ve ekonomik yapısını ve dolayısıyla toplumsal yapısını etkileyecek onu «burjuva»laştıracaktır. *Öte yandan* aynı toplumsal kesimlere tüm öteki dinci kesimlerle belirli bir oranda dinî ideolojik özgürlük sağlamaktadır. Bu ise ilk anda bir «taşra burjuvazisi» oluşturma eğilimiyle gelişmiş gibi görünen bir gelişimdir. Çünkü varolan dinî ideolojik yapı, geride bırakılmaya çalışılan ekonomik-toplumsal hiyerarşiyile büyük uyarlılık göstermektedir ve *bu haliyle* burjuva toplumsal ilişkilerini açıkça köstekler niteliktedir.

Böyle bir politika da DP'nin o dönemdeki amaçlarıyla uyumlu mümkün tek politika. Daha sonra bu noktaya biraz daha genişçe ele almak üzere şimdilik şu kadarını söylemekle yetinelim: Yaygın dinî ideoloji, Cumhuriyet'le birlikte resmî toplumun dışında bırakılmıştır. (Böylece Kemalist Laisizm «halkın dini»ni budamaya ve «dins» adına devletin dâirelerinden birine bağlı uysal bir kurum yaratmaya çalışmıştır.) Tabii bu durumda Anadolu'nun geleneksel toplumsal hiyerarşisini ayakta tutan ideoloji de «resmen» dışarda bırakılmış oluyordu. Eğer bu hiyerarşinin tepesinde ya da tepelere yakın bir yerde yer alan toplumsal kesimler —taşranın orta ve küçük mülk sahipleri— harekete ge-

çirilecekse, «Siz gelin ama ideolojiniz kalsın!» de-ailemezdi.

1950'DEN SONRALARI

DP ile Türkiye'de başlayan ekonomik gelişimden burjuvazinin tüm kesimleri paylarına düşeni aldılar. Taşranın orta ve küçük mülk sahipleri de öyle. Özellikle ulusal pazarın oluşumunda atılan hızlı adımlar bunların «iş adamları» haline gelmelerini sağladı. Elleriinde belirli fonlar birikiyor ve ekonomik etkinleri hayatlarında gittikçe daha önemli bir yer tutmaya başlıyordu. Ama şurası açıktır ki, yatırım kapasitesi çok sınırlı, teknolojik düzeyi çok düşük, yörelerinin ekonomik dinamiklerine aşırı bağımlı, yaygın ve dağılmış bir kesim oluşturdular bunlar. Ekonomik gelişim hızları belki DP öncesi dönemle kıyaslanamayacak kadar büyüktü. Ama DP döneminin ekonomik politikasıyla da azamî teşvik gören tekeli kesimlerle hiçbir biçimde kıyaslanamazlardı. Süreç ilerledikçe taşranın orta mülk sahiplerinin —bunlar artık her zamankinden daha fazla kapitalist ekonomiye bağımlıdılar ve gide-rek bu bağımlılık artmaktadır, ama yine de hâlâ «burjuva»dan daha farklı bir sınıftırlar— çıkarlarıyla tekeli kesimlerin çıkarlarını tersleştiren çatışmaya girdiği görülecekti. Çünkü taşranın orta mülk sahipleri ellerinde biriken fonları aktifleştirecek yatırım alanlarından, kredi mekanizmasının desteğinden yoksundurlar. Oysa tekeli burjuvazi, açılan her yeni dişe dokunur alanı parsellemekte ve devletle olan geleneksel ilişkisini de aynen sürdürebilmektedir. Bu durum taşranın egemenleri için sürekli bir «görece geri kalış» anlamı taşımaktadır.

Tüm mülk sahibi kesimlerin ittifakını bünyesinde gerçekleştiren DP'nin çatırdadığı 1950 sonlarından başlayarak bu ekonomik gelişimin de önem kazanmaya başladığı, hele 1965 sonlarında «taşralı»lara kendi politik sözcüklerini arattığı söylenebilir. DP'nin 1960 Darbesiyle kapatılmasından sonra AP içinde yerlerini alan aynı «taşralı»lar burada da aradıkları «huzur»u bulamamışlardır. AP içindeki hizipleri MNP'yi ve daha sonra da MSP'yi oluşturan kadroları çıkartmıştır.

MSP ve MC

Taşra burjuvazisinin AP içinde oluşturduğu hizi-bin, MNP'nin kuruluş ve kapanışının, MSP'nin kuruluşunun, CHP ile koalisyonunun bilinen tarihini anlatmaksızın, MSP'nin yapısal özellikleri ve ekonomik-politik programı ile ilgilenmek istiyoruz. Bu ekonomik-politika, MSP'nin hükümete katıldığı MC dönemlerinde uygulanmaya çalışıldı.

MSP'nin baştan beri sözünü ettiğimiz taşralı orta mülk sahiplerinin özgün partisi olduğunu iddia ettiğimize göre, 1965 sonlarında sözkonusu sınıfın ekonomik-toplumsal konumuna kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Her şeyden önce ülkenin ekonomik hayatının hızlandığı 1950'lerden bu yana bu sınıfın elinde oldukça geniş fonlar birikmiştir. Ve bu sınıf en azından